

XVII Seminarium WEP

Sokolcow Dymitr (1873-1945)

Sokolcow Dymitr (1873-1945)

Inżynier elektryk, pionier radiotechniki i radiotelegrafii, konstruktor i świetny organizator. Jeden z pierwszych konstruktorów radiostacji. Profesor w szkołach politechnicznych w Rosji i Polsce. Współtwórca szkolnictwa radiotechnicznego i radiotechniki w Polsce. Współzałożyciel Stowarzyszenia Radiotechników Polskich (1921) i Polskiego Związku Krótkofalowców (1930), członek honorowy PZK. Działacz SEP. Współzałożyciel Instytutu Radiotechniki oraz Polskiego Towarzystwa Radio

technicznego, które pierwsze (1 II 1925) zaczęło nadawać audycje radiowe w Polsce (codziennie od godz 18. z własnej radiostacji przy ul Narbutta 29 w W-wie.

Urodzony 12 grudnia we Władykaukazie, jako syn Maksymiliana (Rosjanina, kpt-na wojsk rosyjskich) i Anny z Ostrowskich (Polki).

Po ukończeniu Korpusu Kadetów w Tyflisie (ob. Tbilisi) (1892), poświęcił się karierze wojskowej (stopień pułkownika otrzymał w roku 1909).

W Petersburgu ukończył Mikołajewską Wojenną Szkołę Inżynieryjną (1895) i Oficerską Szkołę Elektrotechniczną. Dyplom inż. elektryka uzyskał na wydz. elektrotechnicznym politechniki w Charlottenburgu – ob. Berlin (1907).

Już w roku 1901 zainteresował się zawodowo radiotech-

niką. Współpracował z **Aleksandrem Stiepanowiczem Popowem (1859-1906)** — jednym z pionierów radia światowego (rys. 1).

A.S. Popow — fizyk i wynalazca, ur. 16 III w miejscow. Turinskije Rudniki, obecnie Krasnoturinsk, na Uralu; zm. nagle 13 I w Petersburgu. 11 lat uczył się w seminariach duchownych (1869-77). Studia na Wydziale Matematyczno-Fizycznym Uniw. Petersburskiego

zakończył pracą magisterską pt. "O zasadach magnetyczno- i dynamoelektrycznych maszyn prądu stałego" (1882).

Przyznano mu tytuł Honorowego inżyniera-elektryka (1899) oraz członka honorowego Rosyjskiego Tow. Technicznego (1901).

Popow wykładał matematykę, fizykę i elektrotechnikę w Oficerskiej Szk. Saperskiej, oraz fizykę w Uczelni Technicznej Ministerstwa Morskiego w Kronsztadzie.

Był prof. fizyki (1901) oraz rektorem (1905) w Elektrotechnicznym Inst. Imperatora Aleksandra III.

Swój pierwszy odbiornik radiowy zademon

strował publicznie 7 maja 1895 r. Pierwszy telegram przesłał drogą radiową na odl. 250 m (1896). Eksperymenty z łącznością pomiędzy okrętami i stacjami brzegowymi rozpoczął w 1897 r., dochodząc do zasięgu 5 km. Prowadził udane próby łączności radiotelegraficznej pom. okrętami wojennymi Floty Czarnomorskiej na dystansach 4 kabli - 90 mil morsk. (1899-1901). Urządzenia do tych eksperymentów zaprojektował Popow, ale były wyprodukowane we Francji (przeds. Eugene Ducretet).

Za te prace A.Popow otrzymał złoty medal na Wystawie Światowej w Paryżu (1900).

D. Sokolcow wykładał elektrotechnikę w Oficerskiej Szkole Elektrotechnicznej w Petersburgu i prowadził badania nad wprowadzeniem radiotelegrafii w wojsku (1902-1904). Uczestniczył w wojnie rosyjsko-japońskiej (1904-5), dowodził kompaniami radiotelegraficznymi, które zorganizował.

Następnie, wyjechał do Berlina jako delegat rządu rosyjskiego na Międzynarodową Konferencję Radiotelegraficzną (1906). Wykorzystując ten wyjazd, podjął studia na Wydziale Elektrotechnicznym Politechniki w Charlottenburgu (obecnie dzielnica Berlina) i uzyskał dyplom inżyniera elektrotechnika (1907).

Po powrocie do Petersburga został docentem radiotechniki w Oficerskiej Szkole Elektrotechnicznej (1907-10),

a następnie, w Instytucie Politechnicznym im. Piotra Wielkiego (1910-17) oraz w Żeńskim Instytucie Politechnicznym (1912-17).

Był już wybitnym specjalistą od spraw radiotechniki i radiotelegrafii, jednym z pierwszych konstruktorów telergraficznych stacji radionadawczych na świecie.

W roku 1912 uczestniczył w Międzynarodowej Konferencji Radiotelegraficznej w Londynie, gdzie z ramienia rządu rosyjskiego podpisał konwencję międzynarodową, regulującą zasady współdziałania w dziedzinie radiotelegrafii.

Po wybuchu pierwszej wojny światowej został szefem sieci radiokomunikacyjnej łączącej Rosję z Anglią i Francją, a także z ich koloniami w Afryce i Azji.

Wiadomość o wybuchu rewolucji październikowej 1917

r. dotarła z Piotrogradu do Moskwy za pośrednictwem stacji radiotelegraficznych zorganizowanych przez Sokolcowa. W czasie od V 1918 do III 1919 był pomocnikiem kwatermistrza Sztabu Armii Kaukaskiej (walczącej z bolszewikami). Służył pod rozkazami gen Antona Denikina (1872-1947).

Następnie, był profesorem matematyki i fizyki, a także dziekanem Wydziału Elektrotechnicznego Wołyńskiego Instytutu Politechnicznego w Żytomierzu (do maja 1920).

W sierpniu 1920 r. przeniósł się wraz z rodziną do Polski i wziął udział w tworzeniu polskiego przemysłu radiowego.

Najpierw, został pracownikiem firmy "Farad" w Warszawie wytwarzającej aparaty radiowe dla potrzeb wojska, Polskiej Agencji Telegraficznej i poczty.

Po połączeniu się "Faradu" z "Radiopolem" powstało *Pol-
skie Towarzystwo Radiofoniczne*, w którym do roku 1928 pełnił
funkcję naczelnego inżyniera (rys. 2).

Równocześnie, wykładał fizykę i matematykę w Gimnazjum Koedukacyjnym Jana Gołubowskiego w Warszawie, z rosyjskim językiem nauczania.

Był prezesem sekcji historyczno-muzealnej i członkiem Komitetu Organizacyjnego Ogólnopolskiej Wystawy Radiowej, otwartej w Warszawie (VI 1926).

Od IX 1926 do VIII 1939 wykładał **Radiostacje nadawcze, Maszyny elektryczne, Elektrotechnikę, Matematykę stosowaną i Encyklopedię wiedzy elektrotechnicznej** — na Państwowych Kursach Radiotechnicznych przy Państwowej Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda.

**Rys. 2. Pionierzy polskiej radiotechniki, twórcy PTR (na terenie fabryki ok. 1925);
w środku D. Sokolcow – naczelnny inżynier, widać maszty antenowe, [2]**

Od VIII 1928 do VI 1929 r. był dyrektorem budowy Instytutu Radiotechnicznego w Warszawie (rys. 3). Następnie, do przejęcia tej placówki w r. 1934 przez Państwowy Instytut Telekomunikacyjny (PIT) był wicedyrektorem i kierownikiem Wydziału Probierczego i Ogólnego.

W roku 1933, wraz z inż. Stanisławem Ryżko (po wojnie prof. PW) przeprowadził udane próby łączności na falach ultrakrótkich między Centralnym Instytutem Wychowania Fizycznego na Bielanach, a budynkiem PIT na Pradze.

Współorganizował Muzeum Przemysłu i Techniki w Warszawie (ul. Krakowskie Przedmieście 66 i Tamka 1).

Rys. 3. Walne zgrom. czł. Inst. Radiotechnicznego, 28.3.1931; od lewej: prof. J.Groszkowski, dyr. Inst. prof. Dymitr Sokolcow, w-dyr. Inst. W. Cichowicz, sekr. Roman Rudniewski, płk. Ornbach, inż. S. Jasiński, dyr. Kazimierz Jackowski, prof. M.Pożaryski, prof. K.Drewnowski. (NAC)

W latach 1934-9 był radcą technicznym PIT oraz członkiem Rady Teletechnicznej przy Ministerstwie Poczt i Telegrafów.

W całym okresie 20-lecia międzywojennego, prowadził badania naukowe w dziedzinie radiotechniki.

Napisał ważne artykuły nt. rozwiązań technicznych sprzętu radiotechnicznego opublikowane w Przeglądzie Radiotechnicznym:

- *Lampa katodowa dwusiatkowa (1925 nr 17-20),*
- *Lampowy falomierz na zakres fal od 10 do 20.000 m. (1928 nr 13 i 14) oraz*
- *Mechaniczne stabilizatory częstotliwości generatorów lampowych (1931 nr 1-4, 9-18 oraz 21-2).*

Na przełomie lat 20. i 30. badał propagację fal krótkich i ultrakrótkich, a wyniki tych badań ogłosił (częściowo z Jerzym Bylewskim) w **Wiadomościach i Pracach Instytutu Radiotechnicznego** (1930 z. 2-3, 1932 z. 3-4 i 1933 z. 6) oraz w **Przeglądzie Radiotechnicznym** 1930 № 11-16: nt. *Wyniki badań nad rozchodzeniem się fal krótkich na obszarze Polski.*

Pod koniec lat 30. pracował nad problemem zakłóceń w odbiorze radiowym, opublikował artykuł pt. *Zagadnienia zwalczania zakłóceń w odbiorze radiowym na terenie międzynarodowym, w państwach zachodnioeuropejskich i w Polsce* (PR 1938 nr 15-16).

Zajmował się również sprawami organizacyjnymi szkolnictwa radiotechnicznego i elektrotechnicznego. Opubli-

kował, m.in. *Uwagi ogólne o organizacji szkolnictwa elektrotechnicznego i metodach nauczania* (PR 1937 nr 8).

Publikował również artykuły techniczne w: **Krótkofalowcu Polskim, Przeglądzie Wojskowo-Technicznym, Radiu, Radioamatorze Polskim, oraz Przemysłu, Handlu Chemicznym i Farmaceutycznym**, a także w zagranicznej prasie specjalistycznej.

Podczas okupacji niemieckiej (1939-44) uczestniczył w tajnym nauczaniu w Warszawie. Był przewodniczącym Komisji Egzaminacyjnej Czeladniczej dla Przemysłu Instalacji Elektrycznych oraz kierownikiem Zawodowych Kursów Radiotechnicznych, Elektromonterskich i Teletechnicznych.

W czasie Powstania Warszawskiego 1944 r. na Biela-

nach w Warszawie doznał ciężkich obrażeń z rąk Niemców i Ukraińców. Na skutek tego zmarł 13 III 1945. Jest pochowany na cmentarzu Prawosławnym na Woli w Warszawie (kw.68-2-13).

Był odznaczony wieloma orderami rosyjskimi:

- św Anny II i III kl.,**
- św. Włodzimierza III i IV kl.**
- św. Stanisława II kl. z mieczami oraz**
- medalem pamiątkowym wojny rosyjsko-japońskiej 1904-5;**

a także francuskimi:

- Palmami Akademickimi (za współpracę przy radiostacjach francuskich w roku 1909) oraz Krzyżami:**
- Kawalerskim i Oficerskim Legii Honorowej (za radiokomunikację z Francją w I wojnie św.).**

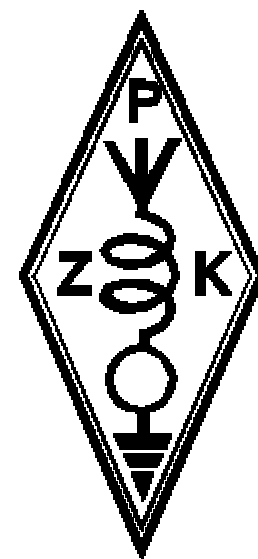
W małżeństwie z Polką Jadwigą z Białogórskich (muzykologiem) miał troje dzieci: Maksymiliana (ur. 1907), Dymitra (ur. 1909) oraz Melanię (ur. 1910).

Miał przekonania monarchistyczne ale do ugrupowań monarchistycznych nie należał.

Działał w Stowarzyszeniu Elektryków Polskich (SEP) — był przewodniczącym centralnej Komisji Szkolnictwa Elektrotechnicznego, przewodniczącym Komisji Programowej oraz członkiem Komisji Podręczników i Głównej Komisji Przepisowej. Był współzałożycielem Sekcji Radiotechnicznej i jej wiceprezesem. W r. 1939 był współorganizatorem Zjazdu SEP w Katowicach i przewodniczącym grupy referatowej szkolnictwa elektrotechnicznego.

Współorganizował Stowarzyszenie Radiotechników Polskich (1921) i był członkiem zarządu.

Był członkiem I zarządu powstałego 22-24 lutego 1930 r. Polskiego Związku Krótkofalowców (rys. 4) i członkiem honorowym PZK.

Uczestniczył w Międzynarodowym Kongresie Elektrycznym w Paryżu (1932), z ramienia Instytutu Radiotechnicznego. Brał udział w obradach dwóch sekcji: **Miernictwa elektrycznego oraz **Radiotechniki i radiokomunikacji** — referował wyniki swych badań nad rozchodzeniem się fal krótkich. Był członkiem amerykańskiego The Institute of Radio Engineers. Współpracował również z innymi zagranicznymi organizacjami naukowymi.**

Rys. 4. I Zjazd_PZK w Inst Radiotechnicznym; w środku: Sokolcow, Pożaryski; łysy z lewej – Roman Rudniewski), [6]

Literatura

- [1]. Konarski Stanisław: "*Dymitr Sokolcow, inżynier, elektrotechnik, radiotechnik*" Polski Słownik Biograficzny T. XV 2001.
- [2]. Polskie Radio PTR 1925. http://www.historiaradia.neostrada.pl/Stacja_1925.html (maj 2018).
- [3]. Jackowski Kazimierz: "*25-lecie pracy naukowej prof. D. Sokolcowa*". Przegląd Radiotechniczny 1927 nr 11/12 s. 41.
- [4]. Kubiowski Jerzy: "*Prof. inż. Dymitr M. Sokolcow 1873-1945*". Przegląd Telekomunikacyjny 1970 nr 3 s. 107.
- [5]. "*Aleksander S. Popow (1859-1906)*", Wikipedia, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Aleksandr_Popow_\(1859-1906\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Aleksandr_Popow_(1859-1906)). (maj 2018).
- [6]. Radioelektronicy polscy. Technika amatorska. Rys historyczny. http://sp2put.pl/radioelektronicy/technika_amatorska.htm (czerwiec 2018).

Andrzej Marusak

Dziękuję Państwu za uwagę